

1. Obiekt

MUR OBRONNY

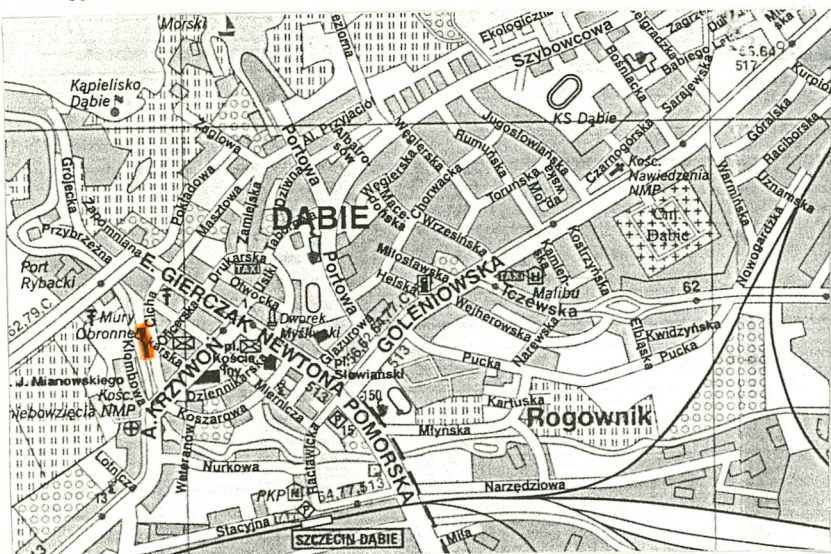
2. Czas powstania

I poł. XIV w.

3. Miejscowość

SZCZECIN – DĄBIE

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

2.

4. Adres

ul. Cicha

nr hipoteczny

Obręb 36, Szczecin – Dąbie

lub ewid. gruntów.....

5. Przynależność administracyjna

zachodniopomorskie

województwo.....

powiat Szczecin

Szczecin

gmina.....

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Damm, Alt-Damm (do 1939 r.)

Stettin – Alt-Damm (1939–1945)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

szczecińskie

województwo.....

Szczecin

powiat.....

8. Właściciel i jego adres

Gmina Miasto Szczecin

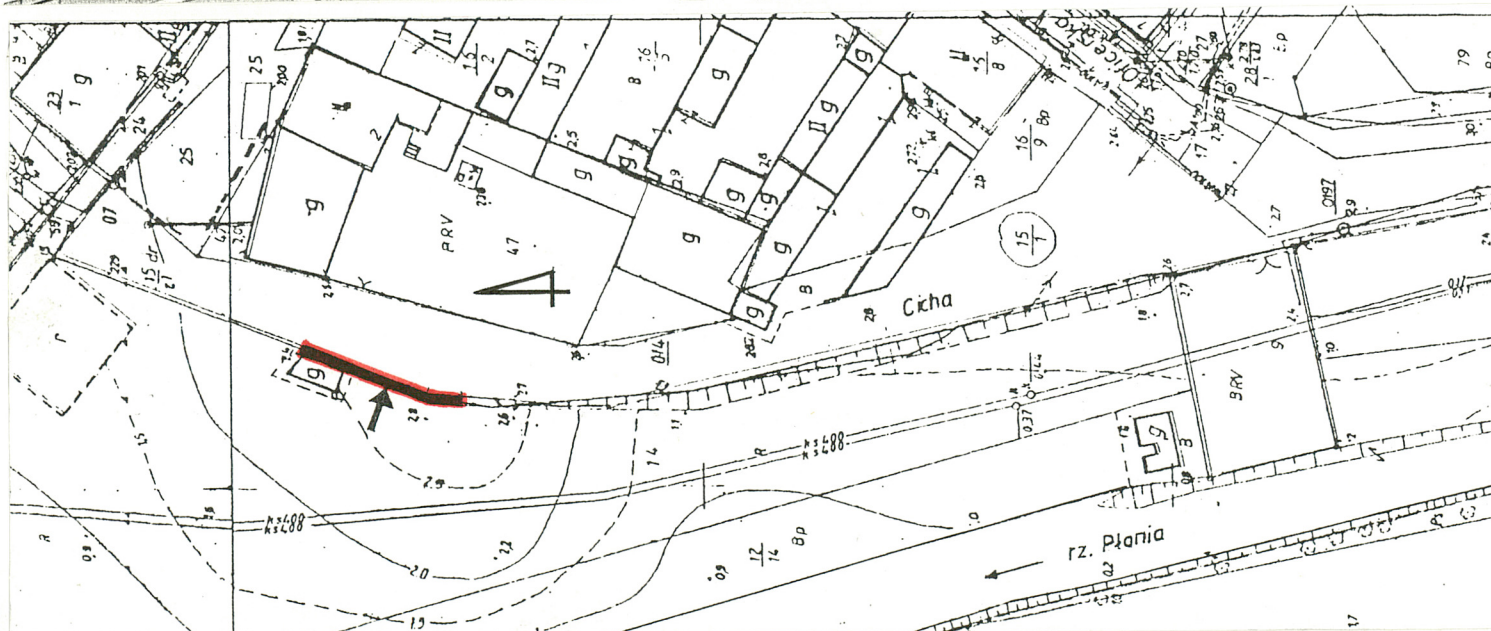
9. Użytkownik i jego adres

Gmina Miasto Szczecin

10. Rejestr zabytków

Nr..... A-148 data..... 17.12.2003

4.

3.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Miasto Dąbie lokowane było na prawie magdeburskim w 1260 r. W 1277 r. za pozwoleniem księcia Barnima I przystąpiono do wznoszenia murów obronnych. Z całą pewnością istniały one już w 1346 r. Wzniesione były z kamienia narzutowego łączonego zaprawą wapienną. Według inwentaryzacji z 1831 r. miały 5 m wysokości (pierwotnie zapewne dużo więcej) i 1,2 m grubości. Do miasta prowadziły trzy bramy: od północy – Szczecińska (u wylotu ul. E. Gierczak), od południowego wschodu – Goleniowska (u wylotu ul. Mierniczej) i od zachodu – Młyńska (u wylotu ul. A. Krzywoń). Zachowany fragment muru usytuowany był między bramami Szczecińską i Młyńską. Ta ostatnia wyposażona w przedbramie budowla wymieniana była w źródłach już w 1312 r. – najwcześniej ze wszystkich trzech bram. Mury wzmocnione były czatowniami – według różnych źródeł było ich od 27 (w pruskiej inwentaryzacji z 1831 r.) do 34 (wg widoku Dąbia zamieszczonego w dziele M. Meriana z 1652 r.). Według mapy J.G.M. Fürstenhoffa z II poł. XVII w. w średniowiecznych murach istniało 35 baszt, w tym 33 czatownie i dwie baszty pełne. Jedna z nich wzmocniała od południa Bramę Młyńską. Od strony zewnętrznej pierścien murów otaczały fosy i wały. Po 1630 r., kiedy miastem rządili Szwedzi, przystąpiono do budowy nowożytnych, ziemnych fortyfikacji bastionowych, zmieniając Dąbie w ważną twierdzę. Oblegana w 1659 i 1677 r. niszczona i odbudowywana, została w 1719 r. zajęta przez Prusaków, którzy szczególnie intensywne prace nad rozbudową fortyfikacji prowadzili podczas wojny siedmioletniej (1756–1763). W wyniku przekształceń systemu fortyfikacji, swą dawną funkcję utraciła Brama Młyńska, zastąpiona teraz przez tzw. Bramę i Rawelin Gerndorfera, usytuowane po drugiej stronie rzeki Płoni, niemal naprzeciwko zachowanego do dziś fragmentu średniowiecznych murów. W I poł. XIX w. po wojnach napoleońskich przystąpiono do kolejnej odbudowy fortyfikacji. W 1835 r. wykonano inwentaryzację pierścienia murów średniowiecznych.

c. d. tekstu wkładka (załącznik nr 1)

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrza, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja

Relikt murów obronnych położony jest w dzielnicy Szczecin – Dąbie, na zachodnim skraju średniowiecznego miasta Dąbie. Stroną wewnętrzną zwrócony jest w kierunku wschodnim, ku uliczce Cichej, stroną zewnętrzną – ku rzece Płoni, opływającej dąbskie Stare Miasto od zachodu i wpadającej do jeziora Dąbie. Położony od strony zachodniej teren dawnego przedpoła jest wyraźnie obniżony w stosunku do ulic miasta. Po stronie zewnętrznej przedmiejskie ogródki ciągną się bezpośrednio przy murze, do którego przy północnym końcu dostawiono niewielki budynek gospodarczy. Po stronie wewnętrznej (wschodniej) wzdłuż muru prowadzi ulica o gruntowej nawierzchni. Po jej wschodniej stronie naprzeciw muru położona jest posesja przy ul. Mierniczej 2 – dom z ogrodem i budynkami gospodarczymi. Na północ od muru, w zachodniej pierzei ul. Cichej stoją ruiny betonowego bunkra z czasów II wojny światowej.

Opis muru

Zachowany do dziś fragment muru o grubości wynoszącej u podstawy 1,15 – 1,20 m i wysokości 4,0 – 4,5 m ma długość ok. 22,50 m i biegnie łagodnym łukiem wzdłuż ulicy. W odległości ok. 5 m na północ od głównej części widoczny jest inny relikw tej samej budowli, mający dziś kształt słupa. Ponieważ z opisu wykonanego w 1960 r. wynika, że zachowany wówczas mur mierzył 26 m długości i wyposażony był w otwartą basztę o szerokości ok. 5,8 m, można przypuszczać, że słup ów jest pozostałością narożnika pomiędzy nie istniejącą już dziś basztą a właściwym murem. Ten ostatni wzniesiony został z nieobrobionych głazów granitowych (otoczaków) układanych na zaprawie wapiennej w niezbyt regularnych warstwach. Do wyrównywania warstw stosowano cegłę gotycką, gruz ceglany oraz okrzeski kamienne. Miąższ muru wypełnia głównie gruz kamienny spojony zaprawą. W licu widoczne są ślady napraw i uzupełnień, w tym cegłą nowożytną. Górą korona muru jest (nie licząc kilku znaczniejszych ubytków) dość wyrównana. Z obu końców – zwłaszcza od strony północnej – mur ulega dalszej destrukcji odsłaniając konstrukcję swego wnętrza.

4. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne Miejski mur obronny	17. Użytkowanie obecne Obiekt nie użytkowany
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja (po 1945 r.)</p> <p>– Po 1945 r. nie prowadzono remontów ani prac zabezpieczających przy murze.</p>		<p>18. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, i t. d.)</p> <p>Na obu końcach, zwłaszcza północnym – mur wali się na skutek braku zabezpieczenia przed czynnikami atmosferycznymi. Spoiny w licu z obu stron silnie wypłukane, w koronie muru widoczne ubytki, zaprawa spajająca górne warstwy kamieni – zwietrzała. Otoczenie, zwłaszcza od zewnętrznej (zachodniej) strony nieuporządkowane, teren bezpośrednio przy murze porastają tu liczne samosiewy.</p>	
<p>19. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>W celu dalszego zachowania obiektu należy przeprowadzić jego konserwację, a przynajmniej zabezpieczyć przed dalszą destrukcją. Na obu końcach należy uzupełnić ubytki w miąższu muru tak, aby powstrzymać jego dalsze walenie się. Uzupełnić kamieniami (otoczakami granitowymi) ubytki w licu i koronie, spoiny wypełnić zaprawą wapienną, koronę zwieńczyć czapą wykonaną z zaprawy. Uporządkować otoczenie, zwłaszcza od strony zachodniej, gdzie usunąć należy zbędną roślinność dochodzącą do budowli oraz rozebrać przylegającą do muru budę. Od strony wschodniej konieczna jest budowa nowej nawierzchni ulicy z chodnikiem również od strony muru.</p>			

Archiwalia

Inwentaryzacja murów z 1835 r. – reprodukcje w zbiorach Archiwum Fotograficznego Muzeum Narodowego w Szczecinie oraz w Pracowni Fotograficznej PKZ Szczecin. Dokumentacja kartograficzna z XVII – XIX wieku w ww. archiwach oraz w studium historyczno-urbanistycznym i artykule A. Biranowskiej-Kurtz – tam też bibliografia map i planów (patrz pkt 22)

22. Bibliografia

- Berghaus H., *Landbuch des Herzogthums Pommern und des Fürstenthums Rügen*, II Th., Bd II, Anklam–Berlin 1865, s. 1152,
- Biranowska-Kurtz A., *Fortyfikacje średniowieczne i nowożytnie Dąbia*, „Przegląd Zachodniopomorski”, t. II (XXXI), 1987, zesz. 3, s. 75–90,
- Keyser E., *Deutsches Städtebuch*, Bd I, Nordostdeutschland, Stuttgart–Berlin 1939, s. 133,
- *Szczecin-Dąbie, studium historyczno-urbanistyczne do planu zagospodarowania przestrzennego miasta*, cz. I, II, opr. prof. dr A. Wielopolski, mgr K. Kroman, PKZ Szczecin 1960 (mps. w WKZ Szczecin)

Wkr. inw. 642 B/2001
Wkr. neg. 40-882 - 40-884

24. Opracowanie karty ewidencyjnej

mgr Maciej Słomiński, listopad 2000 r.
tekst.....
imię, nazwisko, data, podpis
mgr Maciej Słomiński, listopad 2000 r. (na podst. planów geodezyjnych)
plany, rysunki.....
imię, nazwisko, data, podpis
mgr Maciej Słomiński, listopad 2000 r.
zdjęcia fotogr.
imię, nazwisko, data, podpis
WKZ Szczecin
miejsce przechowywania negatywów.....

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

25. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

26. Załączniki

wkładki z tekstem i zdjęciami (1 szt.)

1. Miejscowość SZCZECIN – DĄBIE
 2. Gmina Szczecin
 3. Województwo zachodniopomorskie

4. Obiekt (nazwa jak w karcie)

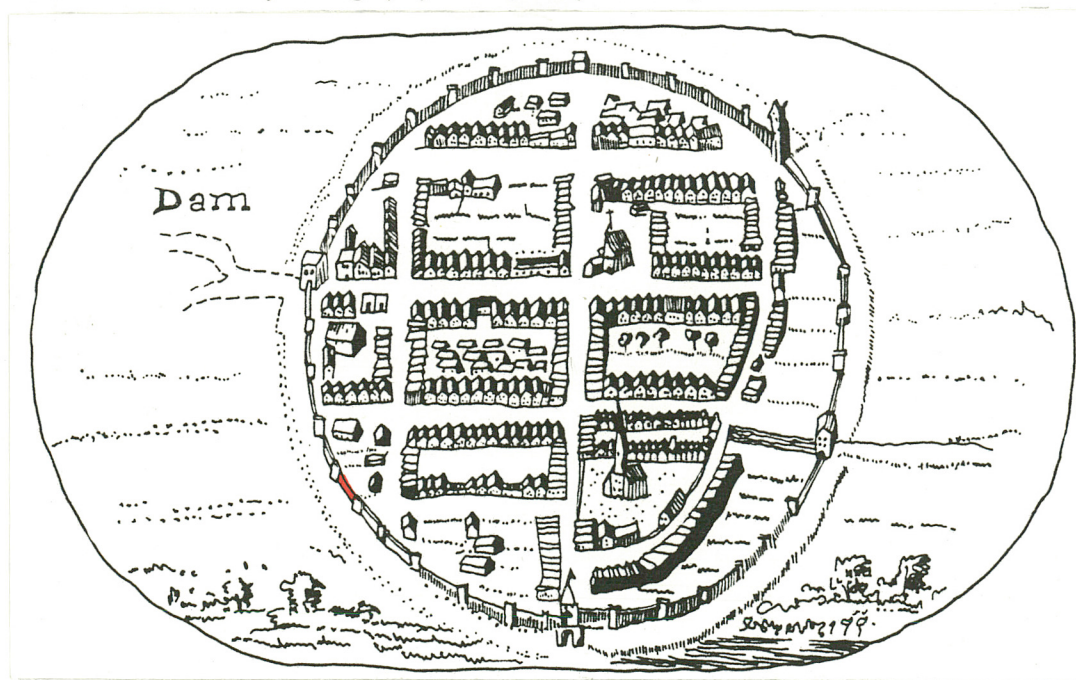
MUR OBRONNY

5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)

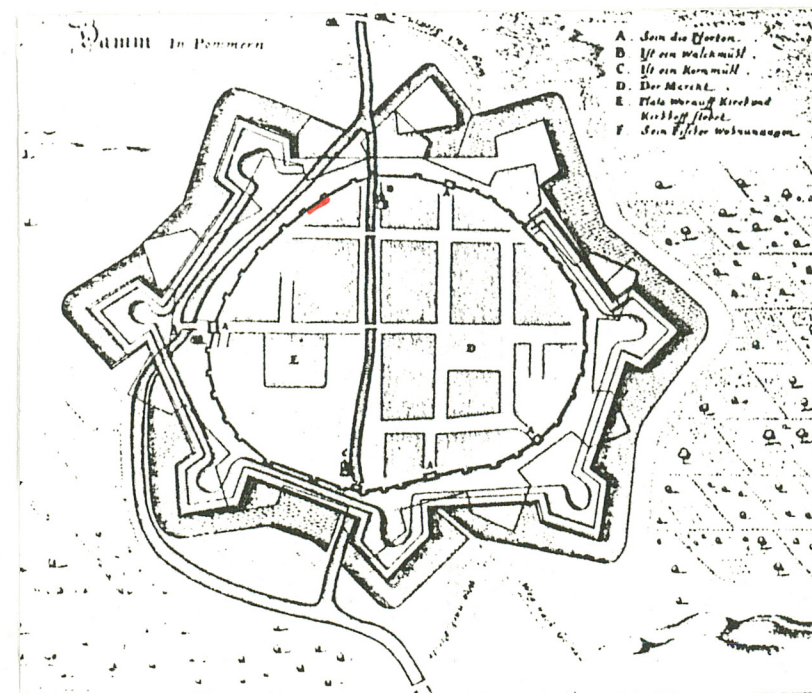
c.d. tekstu z pkt. 12. (Autorzy, historia obiektu, określenie stylu),

c.d. tekstu z pkt. 12. (Autorzy, historia obiektu, określenie stylu):

W sporządzonym przy tej okazji opisie zaznaczono, że „obronny mur miejski w swych starych częściach jest do tego stopnia wątpy, że nie można go traktować jako nadającego się do obrony”. W 1862 r. Brama Młyńska utraciła wysoki ostrosłupowy dach, który musiano rozebrać ze względu na to, iż groził zawaleniem. Likwidacja murów miejskich stała się teraz koniecznością z uwagi na ich bardzo zły stan techniczny. Rozbiórkę muru przeprowadzono w latach 1872–1873. Z niewiadomych przyczyn pozostawiono wówczas niewielkie fragmenty tych obwarowań przy obecnych ulicach – Cichej i Drukarskiej. Jeszcze w 1960 r. pisano, iż pierwszy z tych odcinków miał 26 m długości (dziś ok. 22 m) i wyposażony był w obecnie już nie istniejącą basztę prostokątną o wymiarach 5,8 x 1,5 m. Drugi z odcinków mierzyć miał tylko 1,4 m przy wysokości ok. 4 m. Obok zachowana była w zarysie otwarta do wnętrza prostokątna baszta o szerokości 4,5 m i długości 9 m. Z opisów tych wynika więc, że przez ostatnich 40 lat – i tak nieznaczne – resztki murów obronnych ulegały systematycznej destrukcji.

4.

5.

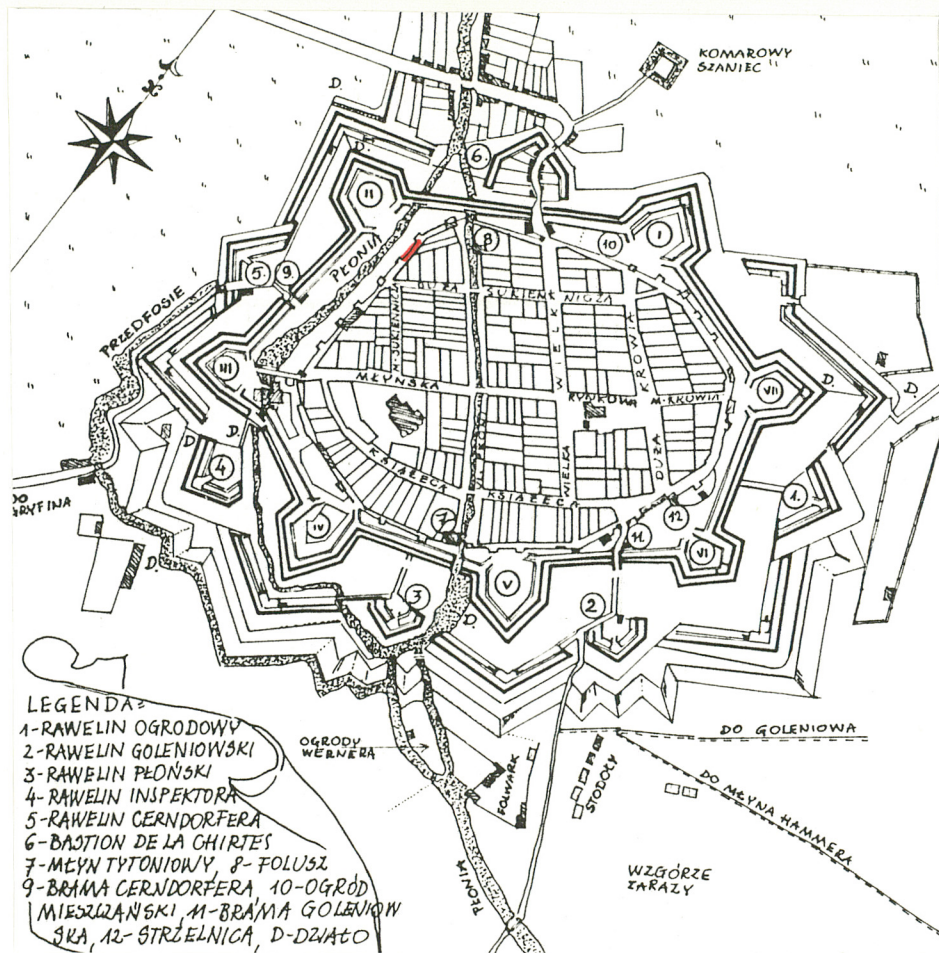
Wkładkę założył: mgr Maciej Słomiński, listopad 2000 r.
 (imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WKZ Szczecin

Szczecin-Dąbie, mur obronny,
 podpisy pod ilustracje:

1. Plan orientacyjny
2. Widok muru od strony pn-wschodniej
3. Plan sytuacyjny z naniesionym przebiegiem muru

4. Średniowieczne mury obronne Dąbia na widoku miasta autorstwa E. Lubinusa, 1618 r. Przerys współczesny wg A. Biranowskiej-Kurtz
5. Dąbie w wieńcu średniowiecznych murów miejskich i fortyfikacji nowożytnych Plan M. Meriana, 1645 r. Zaznaczono zachowany fragment murów przy ul. Cichej

6.

7.

8.

9.

6. Dąbie w wieńcu fortyfikacji średniowiecznych i nowożytnych
Plan miasta z 1786 r., przerys współczesny wg A. Biranowskiej-Kurtz.
Zaznaczono zachowany fragment murów przy ul. Cichej
Współczesne fotografie muru przy ul. Cichej, widoki od strony:
- 7. południowo-wschodniej (wewnętrznej)
 - 8. północno-wschodniej (wewnętrznej)
 - 9. południowo-zachodniej (zewewnętrznej)